

BUNJEVAČKA I ŠOKAČKA VILA.

KLETVA PIVAČA LJUDEVITA ULANDA.

U vrmena starodavna
Oholi se zamak diza,
A svitlost mu na daleče
Do sinjega mora stiza.

Naokolo vodometi
U obličju sjajne duge,
A potoci i izvori
Rosiseć mu bajne luge.

Tu veljmožni kralj upravlja
Vas opijen od pobida,
Na pristolu suhog zlata,
Mutna oka, lica blida.

Što pomišlja strah zadava,
Što pogleda užas biva;
Kad govori talac iska,
A kad pisa, krv proliva.

Jednom čedna dva pivača
Put istoga dvorca udre :
Jednog kite side vlasi
A drugoga plave kudre.

Oba nose zlatne harfe
I na brzim konj'ma jezde,
Uzoredno, nerazlučno,
Kano zvijezda pored zvijezde.

Putem starac umi zbori :
„Sad je vrime sine dragi
Da iz tvoga grla jasna
Začujemo glasak blagi.

De zapivaj pismu onu,
Što iz srca gnjev udalja;
Danas nam je razdragati
Srce tvrdo našeg kralja!“

I gle oba pivca stoje
Srid mramorne kolonade!
A kralj sidi na pristolu
Do kraljice svoje mlade.

I svitli se kano misec
Kad sunčani zrak ugasne,
A kraljica pored njega,
Sjaji poput zvijezde jasne.

Starac spodbi zlatnu harfu,
Ter iz glasna grla pjeva;
Uz zvuk blagi pisma divna
Po dvoru se razlijeva.

U to mladić, kano slavuj
Popijeva . . . Starac snova . . .

Zvuk i žica glasom drkću
Ko plisnjivi ćor duhova.

O ljubavi pisma glasi
O divoti, bajnom Maju
O junačtvu, dostojanstvu
O blaženstvu i o raju.

Hitre žice sve pominju
Što junačke diže grudi,
Što je slično i prilično
I veseli srce ljudi.

Vitezovi gordi kralja
Oboriše ruse glave,
Ter slušajuć divnu pismu
Nebesnoga tvorca slave.

A kraljica već nemože
Razdraganu dušu kriti
Sa prsiju ružu trže
Ter pivačma na dar hiti.

„Narod ste mi pokvarili
Sad bi hteli i kraljicu!“
Kralj ko bisan glasno viče
Minajuć cvit na licu.

Ter se britke ćorde hvata
I mladića s njom probode . . .
Mrka krvca rikom šinu . . .
Mladić pade pisma ode!

Poražena gromom stoji
Tužna družba slušalaca,
A mladić se izdisući
Na očeve ruke baca.

Ugašene oči glede
Ukočeno na ubicu,
Starac uze mrtvo tilo
I odnosi na konjicu.

Pak nad njime proli suze:
Pišti, plače jeca, kune,
Grčovito harfu hvata;
Pritrže joj zlatne strune,

Ter prid dvorca vrati stade;
Harfu bije o mramoru
A potonji njeni glasi
Razležu se svud po dvoru :

„Teško tebi gordi dvore!
Potavnilo tvoje lice,
Pod svodom ti nikad više
Ne jeknule glasne žice;

Nek se samo robski lanci
Izpod tvoga svoda ore;
Dok se tvoje grozne stine
U prašinu sve pritvore.“

Teško vami rukosadi
I u vama hladno vrelo
Što gledate grdne rane
I to mrtvo, blidno čelo!

Izčeznuli vodometi
Usanuli viti mlazi!
Udario grom iz neba
Što god nadje nek porazi!

A ti grozna ubojico
Prokleta ti biće bilo
I prokleta svako dilo
Što bi slavom zažegnilo!

Propalo ti crno ime
Kano snijeg lanjskog doba

Izdali te svaki trudi
Nestao ti i trag groba!“

Starac zbori nebo sluša . . .
Dvor se survo, vihar vije
Sva ta slava, veličina
Kano da ni bila nije.

Samo jedan stub još stoji
Od prokletog toga dvora
No i taj se iz dna ljulja
I taj skoro pasti mora.

Misto bajnih djulistana
Sad se vide gnjizda zmija,
Javor sina svog ne baca
Niti vrilo tle probija.

O imenu kralja nema
Niti priče niti spjeva :
O njem muče glasne gusle;
To je kletva pjevačeva!

Danilo Medić.

MILANA HISTORIČNA PRIPOVIDKA ZA MLADEŽ I ZA RODITELJE.

OD NIKOLE GJORGJEVIĆ VUKIĆEVIĆA.

VII.

ZDILA PUNA SMRČAKA.

(Produženje.)

Kad je sutra dan Ljubica Otcu svom jilo odnela, rekne joj otac da mu za nekoliko dana jila nedonosi, jer će ići u grad da ugljevlje rasproda. Prodje dva i tri dana a nikako Marko da iz grada dodje. Smiljana i Ljubica počne se već bojati za njega i na zlo slutiti, kad al treći dan prid sumrak eto ti Marka s ubijenom srnom na ramenu i sastrilom u ruci. Kako dodje, spusti svoj teret na zemlju, i pozdravi se Milanom i sa svoima najljubeznije. „Jesil rasprodao ugljevlja?“ zapita ga Smiljana. „E kako ugljevlje — odgovori Marko — to bi mi najmanja briga bila, samo da se nije moja zlatna nada u ugljevlje pritvorila. Ja sam ovih dana obišao svu okolnu gospodu, vlastele i vlastelčice, nagovarao sam ih da udare na zamak Strašimirov i da oslobode našega kneza, ili da Strašimira gdigod u lovu uhvate i zarobe, pa da istu kneza Branislava u prominu od njegovih. Ali sve riči moje bijahu uzaludne : jedni se izgovarahu da nesmidu na Strašimira udariti, jer je on od sviju njih jači, drugi opet govorahu da se ništa nemože priduzeti, dok se ostala gospoda srbska sa ratnog polja nevrata, i dok ne bude mir, te se i sam car za Branislava nezauzme. Za vas knjeginice nijedan me nije ni zapitao, a ja opet videći da su oni neblagodarni prama vašem otcu, nisam im sam htio kazati, da ste vi kod mene, niti sam koga htio zapitati hoćel vas k sebi uzeti. Ja mislim da bi za vas najbolje bilo, da ovde kod nas ostanete. Medjutim izvolite se promisliti i izabrati ono što mislite da bi po vas najbolje bilo.“

„Šta bi se ja imala promišljati — rekne Milana — ja bi najradije kod vas ostala, samo ako me vi uzhtite u svojoj kući držati.

„Vas držati, — sa suznim očima odgovori ugljar —

zar vi mislite, da sam ja zaboravijo kako je mene vaš otac iz ruku sirovog Strašimira izbavijo; kako me je sa ženom i s djetom u svoj zamak primijo, i meni ovu kuću i sve što god imam velikodušno poklonijo. Ja bi bijo najneblagodarniji čovik, kad bi sve to zaboravijo. Ostani-te dakle kod nas knjeginice! ja ću se za vas umisto oca starati. Smiljana i Ljubica vas će na rukama nositi. Mi ćemo se za najsrjitnije držati, ako vami na uslugu biti možemo.

Zatim otide u kujnu raspravi srnu i zgotovi od nje janjiju, pa ugosti s njome Milanu.

Sutra dan u jutru opravi Marko za Milanu jednu sobu, kako je najbolje mogao i ustupi je njojzi. Provede je zatim svuda po dolini pokaže joj svoje njive i livade faleći dobrotu i milost kneza Branislava, koji mu je sve to poklonio. Odvede je i u svoj vrt, pokaže joj svoj pčelnjak i pokloni najlipšu košnicu. Kad je god s ugljane dolazio, svagda joj po što god donosio; jedanput punu zdilu rumenih jagoda, drugi put punu kotaricu velikih raka, ili ukusnih smrčaka za jilo. On ufati par grlica, načini za njih vrlo lip kavez i pokloni ih Milani s kavezom zajedno.

Jedanput dodje iz šume sa mladom srnom, koja je za njim kao kakvo psetašce trčala. Srna se ta brzo pripitomi i posli je sve za Milanom išla. Kad se Marko dan dva kod kuće bavio, umio je on Milanu vrlo lipo zabavljati pripovidajući joj o junačkim dilama njenoga oca, i o pobožnosti i dobročinstvu njene pokojne matere. Pripovidke te bile su ponajviše iz prijašnjih doba, i Milana ih je sada vrlo rado slušala uzimajući dila svoje dobre majke sebi za uzor.

Smiljana je takodje od sveg srca Milani na uslugu bila. Razabravši, da su zlikovci svo rublje Milanino popljačkali, odma izvadi trubu tankoga platna iz svoga kovčega, i skroji nekoliko košulja za Milanu. Čestita ova domaćica imala je tanke predje, što ju je od najlipšeg lana zimus oprela bila. Predju tu odma navije na razboj, i za nekoliko nedilja otko, pa svu trubu platna pokloni Milani. Poklon ovaj bijaše Milani mijo ne samo zato što

ga je potribovala, nego i zato, što je imala na njemu šta raditi.

Ljubica je bila jedna i najbolja Milanina drugarica. Njih su dvi svagda zajedno radile. Milana je Ljubicu učila šiti i plesti. One su zajedno platno bilile; zajedno u vrtu radile i zajedno se po ubavoj dolini prohodale slušajući umilno pivanje ptičica.

Ali Milana nigda nije bila sasvim vesela. Pomisao na gorku sudbu očinu nepristano joj uznemirivaše dušu. Više bi puta otišla sama u šumu, te se tamo pod gorom u jednoj pešteri sa suzama Bogu molila za izbavljenje svoga oca. — Od dana na dan sve je većma tužila i sve sumornija bivala.

Jedne nedilje sidila je porodica ugljarova s Milanom pri ručku. Razgovor se vodio kao obično o čestitom knezu Branislavu, i o načinu kako bi se on osloboditi mogao. Ručak je već bio svršen i samo je još zdila smrčaka na stolu bila. Ugljar je ove smrčke niki dan sa ugljane svoje doneo, znajući da ih Milana rado jide. „Jidite knjeginjice, jidite samo, — nudeći je progovori on, — negledajte što mi nejidemo. Mi ih nemamo rado ali vi ste se u dvoru naučili na njih od malena jer ih je pokojna knjeginja mati vaša odveć rado imala. Ja sam ih nekada često u Branislavac donosio, a drugi jedan ugljar iz Strašimirove šume šiljao ih je opet u Brestovac. Njegova kći bila se pogodila za sluškinju kod vratarica brestovačkog, ali nije mogla tamo dugo ostati, jer ju je vratarica, za koju kažu da je prava aspica, brzo odtirala. Moj čadjadi prijašnji tako se na to rasrdi, da od to doba nipošto neda svoju dicu u Brestovac smrčaka nositi.

Milana skoči sa stolice i s radošću poviče: „Ja ću da idjem u Brestovac! Ja ću se priobući kao ugljarska divojka, odneću smrčaka na prodaju, gledaću da se umilim vratarici, pa da me u službu uzme, te ću tako priliku dobiti da moga oca viditi, njemu dobra činiti, a možda ga s božijom pomoću i osloboditi mogu!“

Marko mahaše glavom, i pridstavljajući Milani, kako je to teško i nezgodno, što je ona činiti naumila. Ali Milana ostane pri svom priduzeću, otide u drugu sobu, priobuče se u Ljubičine haljine i dodje natrag. Smiljana i Ljubica začude se videći kako joj to siromaško ruvo lipo stoi, i Smiljana rekne: „Sad vas po odilu niko živi poznao nebi, ali će vas vaše bilo i rumeno lice izdati pa ćeću vas poznati da ste priobučeni.“ Marko je znao niko nevino sridstvo, koim se lice i ruke tako namazati mogu da dobiju mrku boju kao ugaj, a boja se ta kadgod čovik hoće, vrlo lako sprati može. Milana pokuša upotribiti to sridstvo, i sad Smiljana i Ljubica potvrde, da ju nitko živi nebi mogao više poznati.

Milana zahte odma sutra dan u Brestovac poći, bojeći se da ju koja druga divojka ne priduhitri. „Idite dakle u ime Božije, rekne joj ugljar, — ja ću još večeras nakupiti punu jednu kotaricu najlipši smrčaka, pa ih sutra u Brestovac nosite. Ljubica će vas pratiti do jedne humke na kojoj je podignuti kameniti krst, od kuda se Brestovac lipo viditi može, pa će vas tamo kod krsta čekati dok se ne vratite.

Sutra dan prije zore spremi se Milana na put i uzne kotaricu s smrčicama. Ljubica ponese drugu s jilom. Marko i Smiljana isprate ih i sa suzama se od Milane astanu.

O ZDRAVLJU.

(Produženje.)

Mnogo matera u tom fale što u diteta suvišno jilo

trpaju, druge opet u tom griše, što dite ridko napajaju. Dite dugo vrime potribuje dok se na toliko razvije: da nauči znakom ili ričom stvar koju poželi obilježiti. Al matere moraju znati: da voda i jilo jednako čoviku na uzdržanje života tribaju, dite dakle valja više puta ponudit.

No al poklem i dica čovičju narav posiduju, zato nisu od bolesti iznimljena. A da bolesti valja ličiti o tom ni Bunjevci nedvoje, već samo se od obraženih ljudi u tom različe, što oni misle, da se likovi s gđikojji ljudi zajedno radjaju, što nije istina, jel kako ni jedan čovik nedonosi sobom na svit zlata i srebra, već to krvavo mora steći, isto tako znanost nikakvu nedonosi već tu je mora nabavati. I ona baba koja kakvi lik koristit umi to je od mame ili tetke naučila, što tako idje od jednog do drugog kolina dok se kod jednog neizgubi sbog neatosti, ko zlato što se po razpikući potroši. Isto tako se i onaj lik kog ličnici naredjivaju mora učiti, razlika je samo u tom: što učeni ljudi sve to što je ovde i onde koristilo u knjige stavljaju pa nauk po iskustvu spore. No to je ridko da jedan lik više vrsti bolesti liči, dakle već i zato je bolje ličnika potražiti što on više bolesti i likova poznaje, o čem ovde i nećemo da govorimo već samo mimogredno napominjemo, da bolestnu dicu valja ličniku pokazati, i ličit, jel premda dica ridko znadu kazati šta ih boli, ipak višt ličnik po spolašnji znaci umi to pogoditi. Naša dica i sbog toga se u broju gube jel ih u bolesti neličimo pa dugo kunjaju dok se Bog nesmiluje i neodnese ih. Da se ličit netribe onda Bog nebi u drvo i kamen kripost lika postavio.

Zalostno je što kod nas Slavijanah dicu zanemarimo, pa čekamo da ih Bog čudnovato izliči. Nalazi se i takih slavianah, koji ždribetu i teletu ako oboli traže ličnika dočim ditetu ličnika nipošto neće da zovu. A poklem je Bog i dicu bolestima podvrgao da se po njima pokušavaju roditelji a likove poznate učinio, da se bol olakšava, zato sigurni možemo biti: da radi naše volje neće čudesa činiti, već ako neličili budemo dica će nam umirati i mi ćemo uvik brojom padati.

Napokon glede dice triba mi u obće zabilišiti: da je kod nas potriбно da više brige o dici imamo — nego što običajno pokazivamo. Nije lipo al što sam uvižbao moram očitovati: da Slavian samo toliko brige nosi o svojoj dici, koliko o živinah, sigurno bi se naš broj odvostručio, koju brigu razumim ne samo o tilu već i o duši. Nevina dica zdravo sačuvavaju tilo, a koja se rano grihom zakaljaju, i zdravlje svoje okuže, i to po najviše neumirenostju, na koju se u piću navade po nukanju svojih roditeljah, koji u neznanosti vinom malane, i što je još gorje rakiom napajaju — po čemu i tilo i duša zakrlja.

Svaki se pošten čovik raduje kad vidi da je ono zdravo, što je mlado i zeleno; al kad vidi mutne i zapadnute oči, blidó lice koda su ga vištice izpijale, onda ga srce zaboli, jel vidi: da je tu nevinost propala i zdravlje okuženo; ožalosti se srce poštena čovika, jel vidi, da će ovom pokolenju slabije sliditi; a život svaki dan veće terete čoviku nameće, dakle bi valjalo da postavimo snažnii i kripkii. Čudno je kad vidimo divojče u kojem je život odrvenio gdi bi tribalo da lice vatrom odsiva, i to zato jel je po zamračenom umu i ukus se osakatio pa da divojke postanu blide a oni sol, kreč i zemlju blaguju. Bog kad je zmiju karao što je Evu na pristup zapovidi navela, onda ju je proklo: da zemlju jide,

zkvh.org.rs

Dakle volite spodobit se prokunjenoj zmiji, nego pomilovanoj Evi — kojoj je dozvoljeno voćom, rastilom, mesom se hraniti.

SRCE LJUDSKO.

PO BALMESU PRIVEO J. TIMARIĆ.

Što je srce ljudsko! Što je ta rikdo primirena i bezdna propast, u kojoj su tajne našeg bitstva, postanka i odredjenja sakrivene? Mi se tek slabo spominjemo naših jučeranjih želja, jedva pojмимо što danas želimo, a nikako neznamo što ćemo sutra želiti. Neumornom revnošću letimo mi za srićom, al gdi je ta srića? Tajinstven i skrovit je to pridmet, koji se uklanja oku našim a još više ruci našoj. Tako se dite muči da uhvati nestašni odsiv, što oko njeg igra.

A ipak je izvistno da smo mi radi sritni biti, srića je neprominljiv cilj i vični pridmet želja, kako izjilice tako i pustnijaka. Mi se klonimo nesriće i u onih strašnih trenutih, kad se svojevóljno u bezdno hitamo, u kom se ona nahodi; čovik koji si život uzimlje neželj drugo nego uklonit se teretu nesriće, što ga tišti.

Što uči znanost o tajni srca našeg? Ah to slabo svitlo nesviti više, kad ga u te tamne pridile donesemo; il mu je blidi i titrajući odsiv samo zato, da nam pokaže gustu tminu koju u sebi nosimo. Tako i izgubljen brodar u strašnoj i burnoj noći, nemože pri svitlu munje drugo što vidit, nego otvorenu pod sobom propast. Nalik dicit, gledimo mi svit u najsjajnijem šaru, te nam se on prikazuje kao zlatan san, što ga duh ditinstva sniva. Za mladosti ukazuje nam se svit sjajem, nalik onom što ga zora vedra dana po obzorju razsipa, te se kiti svakojakimi nadami što ih krasno proliće pruža. Zrila doba zna već bure pridviditi te nesanja o nepristanoj vedrini. A ni hladan vlažan i kratak dan najtužnijih pridela sivernih netišti toliko dušu putnika, kao što tišti starca težko brime života. A ipak je svit uvik jedan te isti, gledali ga mi s kolivke ili s ruba groba. Sbiljnost strašna sbiljnost neminja se ništ, u nam, u srcu našem promina se sbila.

Draže je čoviku motrit ma koji pridmet nego svoje vlastito srce, mi nahodimo u srcu našem stvarih koje nerad gledimo, čujemo glasova od kojih se sgražamo, strahom klonimo se mi tih tajinstvenih pridela, nalik onim narodom, koji se nikad nepribližuju onim provalam, iz kojih nesriću sluteći glasovi dopiru i žalostne utvare se ukazuju.

Al na što bižati od nas? Srce je biće naše, pa ako se i na big damo, mi ga ponesemo sobom. Vatra je to koju zapretat nemožemo, ma mi i zaklopili oči da je nevidimo, ma kako hitri bili, brz i na našeg biga potiče joj žestinu i bisnilo.

Poslušamo li mu (srca) želje, onda nas smučuje, i ubija; odbijemo li mu ih, odilimo li ga od sveg s čim se je zabavljalo, te odsudimo da u samoti samo tinja kao svića mrtvačka, onda mu blidi odjiv zamota svit u crininu, a dušu nam truje crnom tugom i neizrecivom dosadom; onda nam život prolazi kao potoci što srcem zemlje teku a zraka sunčanih neodbijaju, koji svojim dubokim koritom lete bez da im itko romona čuje, te se muklim jaukom u bezdnu ponoru gube.

Suha zemlja žedna je kiše, žestinom uvelo lišće čezne za svižim dahom povitarca i oporavljujućom rosom noći, cvit se otvara čim ga dodirne zrak izlazeća sun-

ca: a srce željno je ljubiti, bilo bozanska ili čovičanska nika muje ljubav potribna, proti toj potribi zalud mu se je boriti. Srce koje za dostojnim ciljem neteži ljutito je, nemirno i nesritno, al voli ma i uz kakov mu drago pridmet prionut nego bezposleno ostati. Gladan se otimlje i za najprostijom i najgadnijom hranom te ju željno ustam primiče, a žedan putnik pije s mutne bare kao i s bistrog i prozvinog izvora.

RENSKO SIRĆE PROTI GROZNICI.

Ovo je jedan veoma dobar kućni lik proti tro — ili četverodnevnoj groznici, o kojem iz izkustva toliko možemo reći, da smo po njemu primnoge grozničare ozdraviti vidili.

Rensko se sirće na slideći način ima spraviti. Najprvo uzme se jedna o sajtljka bočica, pak se u nju toliko očistitog rena izriže, da se do vrata (grljka) napuni, zatim dobra čista, ali ne veoma jaka sirćeta nadolije, da se bočica sasvim napuni, a zatim se dobro začepi, pak nekoliko danah na mlakom mistu drži. Za nuždu se može već drugi dan upotribiti i tada je veoma jako (ljuto). Upotribljivat se slidećim načinom ima. Svaki dan bolestniku poleg dobi svoje po dvi-tri kašike toga sirćeta popiti valja; ditetu je dosta jedna kašika, odrastlima 2, ali ne najedanput, nego na jedan sat jednu za drugom, al na svaki način prije groznice. Veoma je dobro dati i onda kad se groznica počimlje, kad bolestnik zebsti začme, ali kad već ognjuština počme nastajat, onda nije slobodno. Jakim poslenim ljudem od potribe će biti i za tri kašike, koji i najedanput mogu brez svake težkoće popiti.

Tako se ima to svaki dan točno (uredno) nastavljat, mah da bi groznica i u te dane običajnim načinom nastajala; međjutim treća grozna izza prvog pića već zdravo tišja, četvrta još tišja, te tako s petom ili šestom sasvim pristane; poslidnjom se samo malo strese bolestnik.

Tko renskim sirćetom proliči groznicu svoju, taj ju više neće dobiti. S vrimenom može oboliti, al' groznicu neće više imati. Znamo takovi čeljadi, koje je prije tog svake godine groznica mučila, a odkako su se srenskim sirćetom proličili, od onda ih groznica više nikad ne dira.

Ovaj se veoma koristan kućni lik, osobito priporučuje za taka mista, gdi se često groznice nahode, a tako i za siromahe, koji skupe patikarske likove dobiti nemogu.

Kad se renskim sirćetom liči, potribno je — da probavljanje u stomaku uredno ide, to jest, da u one dane, kad groznica ne trese, bolestnici prosti budu od drugi kaki bolesti i da im jilo u slast ide.

Tako piše magjarski „Népujság“, a ja k tomu primjećem da sam vidio od 20 god. jakog momka, koji u svojoj groznici smotriv jedan tanjir kiselog rena, zaželi ga i pojide pak odmah ozdravi.

Mene je pak jedanput od kinajskog praška ostavila. Taj se prašak može u svakoj patiki dobiti. Jakom čoviku jedna porcia za 10 krajcarah, a slabijem i manje je dosta. Upotribovat ga na slideći način valja: jednu porciu od 10 krajcara valja prije neg što groznica navali u 2 kašike čiste vode razkvasit i popit iz čaše, a manju porciu u manje vode, pak onda gdikog odmah ostavi, ako li neostavi, valja na novo probat. nc.